

**ΕΘΝΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΣΧΕΔΙΩΝ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ**

**Δημιουργήθηκε από την ANTIGONE
Στο πλαίσιο του έργου DARE-Net
Desegregation and Action for Roma
in Education Network**

Ελλάδα, 2014

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 2 - Συλλογή δεδομένων	4
2.1. Πηγές.....	4
2.1.1. Πρωτογενή δεδομένα.....	4
2.1.2. Δευτερογενή δεδομένα	5
2.2. Προκλήσεις κατά την συλλογή δεδομένων	6
Κεφάλαιο 3 – Νομικό πλαίσιο και πολιτικές	7
3.1. Χαρτογράφηση και αξιολόγηση νομικού πλαισίου και πολιτικών.....	7
3.2. Αξιολόγηση εφαρμογής μέτρων ΕΕ και ΕΣΔΑ σε εθνικό επίπεδο	8
Κεφάλαιο 4 – Ειδικές προτεραιότητες	11
4.1. Παρακολούθηση	11
4.2. Αξιολόγηση πληροφοριών που συλλέχθηκαν	122
4.3. Μέθοδοι ανάλυσης πληροφοριών.....	14
4.4. Εντοπισμός συστημικών λαθών.....	16
4.5. Εξαγωγή συμπερασμάτων	17
4.6. Παράθεση συμπερασμάτων	19
Παράρτημα 1	21
Παράρτημα 2	24
Παράρτημα 3	26
ΠΗΓΕΣ	28

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

Ο Οδηγός Μεθοδολογίας είναι ένα κείμενο που δημιουργήθηκε από την «ANTIGONE - Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία» (www.antigone.gr) για το έργο DARE-Net. Κατά τη διάρκεια του έργου DARE-Net, οι εταίροι ανέπτυξαν μεθοδολογία και ένα σύνολο δεικτών για την παρακολούθηση σχεδίων για την εκπαίδευση στο πλαίσιο Εθνικών Στρατηγικών για την Ένταξη των Ρομά. Οι δείκτες και η μεθοδολογία για την παρακολούθηση της εφαρμογής του εθνικού σχεδίου για την εκπαίδευση στο πλαίσιο των Εθνικών Στρατηγικών για τους Ρομά, αποτελούν ένα εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί από οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών για τα επόμενα 10 χρόνια, στα οποία πρέπει να έχει εφαρμοστεί η Εθνική Στρατηγική.

Η μεθοδολογία είναι σχεδιασμένη με τρόπο που να εξασφαλίζει ότι οι κοινότητες Ρομά, που αποτελούν και την επωφελούμενη ομάδα της πολιτικής αυτής, θα έχουν τη δυνατότητα να εκφράζουν τις απόψεις τους αναφορικά με τους τρόπους με τους οποίους εφαρμόστηκαν οι δράσεις που περιλαμβάνονται στο εθνικό σχέδιο για την εκπαίδευση (και στις Εθνικές Στρατηγικές). Η μεθοδολογία και οι δείκτες θα δημοσιευθούν, ώστε όλες οι ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα Ρομά στα κράτη μέλη της ΕΕ να μπορούν να χρησιμοποιούν το υλικό για τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων παρακολούθησης της εφαρμογής των σχεδίων για την εκπαίδευση έως το 2020.

Οι εταίροι θα κάνουν δοκιμαστική χρήση των δεικτών και της μεθοδολογίας για την παρακολούθηση των σχεδίων εκπαίδευσης στο πλαίσιο των Εθνικών Στρατηγικών για την Ένταξη των Ρομά την περίοδο 2012-2013. Σε κάθε χώρα που συμμετέχει στο έργο, θα συνταχθεί έκθεση παρακολούθησης της εφαρμογής του εθνικού σχεδίου εκπαίδευσης για το 2012-2014, και θα γίνει πιλοτική χρήση των δεικτών και του προσχεδίου της μεθοδολογίας. Τον συντονισμό της δράσης αυτής θα αναλάβει ο αντίστοιχος εταίρος σε κάθε χώρα.

Ο βασικός κορμός του Οδηγού αποτελείται από τρία Κεφάλαια. Το Κεφάλαιο 2 αφορά στη συλλογή δεδομένων και καταγράφει τις πηγές τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιήσει ο ερευνητής κατά τη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών, τις μεθόδους αλλά και τα εμπόδια που χρειάζεται να ξεπεράσει. Το Κεφάλαιο 3 αναφέρεται στο νομικό πλαίσιο και τις πολιτικές, και περιλαμβάνει οδηγίες για τη χαρτογράφηση και την αξιολόγησή τους από τον ερευνητή. Επιπλέον, περιέχει τρόπους αξιολόγησης της εφαρμογής μέτρων της ΕΣΔΑ και της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο. Το Κεφάλαιο 4, με θέμα τις ειδικές προτεραιότητες αναφορικά με το σχολικό διαχωρισμό των Ρομά στην Ελλάδα, υποδεικνύει τρόπους αξιολόγησης των δεδομένων, πιθανά συστημικά λάθη που μπορούν να εμποδίσουν προσπάθειες εξασφάλισης πρόσβασης των Ρομά στην εκπαίδευση, και τρόπους διατύπωσης ασφαλών και επικαιροποιημένων συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο 2 – Συλλογή δεδομένων

2.1. Πηγές

Τα δεδομένα αποτελούν ένα μέρος της εργασίας με ιδιαίτερη σημασία για τον ερευνητή. Αποτελούν το πρώτο βήμα στο σχεδιασμό μίας συνοπτικής εικόνας για τον διαχωρισμό των Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα μίας χώρας. Η συλλογή δεδομένων -ή και η έλλειψη δεδομένων- μπορεί να αποδειχθεί σημαντική στην ανάδειξη των πεδίων εκείνων που χρειάζονται βελτίωση. Έτσι, είναι απαραίτητο να εντοπιστούν οι καλύτερες διαθέσιμες πηγές για τη συλλογή δεδομένων. Οι πηγές αυτές μπορούν να χωριστούν σε δύο επιμέρους κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι οι “πρωτογενείς πηγές” και η δεύτερη οι “δευτερογενείς πηγές”. Τα δεδομένα κάθε κατηγορίας ονομάζονται αντίστοιχα, πρωτογενή και δευτερογενή.

2.1.1. Πρωτογενή δεδομένα

Τα πρωτογενή δεδομένα ταξινομούνται μέσα από περιγραφές, υλικό που δημιουργείται από συμμετέχοντες, ολόκληρα αρχεία μαρτυριών που δημιουργούνται στη συγκεκριμένη περίοδο για εξέταση ή από δεδομένα τα οποία δεν έχουν υποστεί επεξεργασία. Επίσης λαμβάνουν υπόψη το νομικό καθεστώς -περιλαμβανομένων σχετικών δημοτικών, περιφερειακών, εθνικών και διεθνών νομοθεσιών, συμφωνιών και άλλων κανονιστικών πλαισίων και πρωτόκολλων- υπό το οποίο συνέβη ένα γεγονός ή το οποίο αποτρέπει ένα γεγονός από το να συμβεί. Τα δεδομένα που δημιουργήθηκαν μέσα από πρωτότυπη έρευνα αποτελούν και αυτά πρωταρχική πηγή και περιλαμβάνουν ερωτηματολόγια, έρευνες και στατιστικά δεδομένα σχετικά με το υπό εξέταση γεγονός. Τα ερωτηματολόγια, οι συνεντεύξεις και η παρατήρηση είναι οι πιο συχνές μέθοδοι για συλλογή δεδομένων (φόρμες συνεντεύξεων, αναγνώρισης και αναφοράς περιπτώσεων σχολικού διαχωρισμού είναι διαθέσιμες στα παραρτήματα του παρόντος Οδηγού).

Εδώ, οφείλουμε να διαχωρίσουμε τις πρωταρχικές πηγές που είναι διαθέσιμες για τον ερευνητή όταν εξετάζει τον σχολικό διαχωρισμό των Ρομά στην εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσα από συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια είναι σχετικά αυτό-ερμηνευόμενα. Ο ενδιαφερόμενος (stakeholder) θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός κατά την προετοιμασία των ερωτηματολογίων και τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων με την ομάδα εστίασης. Ενώ αρχικά η διαδικασία αναγνώρισης περιπτώσεων διαχωρισμού δίνει την εντύπωση μίας παθητικής διαδικασίας παρατήρησης, στη συνέχεια οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να αναπτύξουν μία περισσότερο ενεργητική προσέγγιση στη διαδικασία συλλογής πληροφοριών, η οποία απαιτεί ουσιαστική προσπάθεια. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να συλλέξουν εκ πρώτης όψεως (prima facie) πληροφορίες για τα προβλήματα που σχετίζονται με τον διαχωρισμό καθώς και αντιπροσωπευτικά δείγματα σχετικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να αντλούν δεδομένα είτε από άμεσους μάρτυρες περιπτώσεων διαχωρισμού, οι οποίοι να αναφέρουν περιστατικά που βλέπουν ή μαθαίνουν από τα θύματα με ακρίβεια και αντικειμενικότητα, είτε από γονείς μαθητών είτε από άλλες πηγές (για παράδειγμα από μελέτες περιπτώσεων).

Ενώ το σχέδιο έρευνας θα έπρεπε να αναπτύσσεται βάσει των ερωτήσεων αξιολόγησης και όχι βάσει των διαθέσιμων δεδομένων, συχνά προϋπάρχουν σύνολα δεδομένων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να προσαρμοστούν. Αυτά περιλαμβάνουν πληροφορίες εσωτερικών υπηρεσιών και προγραμμάτων, καθώς και πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί από το κράτος. Η γενική καταγραφή δεδομένων

για την Ελλάδα διατίθεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία ΕΛΣΤΑΤ¹ και την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία EUROSTAT².

Εφόσον η ομάδα εστίασης βρίσκεται στο χώρο της εκπαίδευσης, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη σχετικά στατιστικά δεδομένα τα οποία συλλέγει το Υπουργείο Παιδείας κάθε χρόνο μέσα από απογραφή δεδομένων³.

2.1.2. Δευτερογενή δεδομένα

Οι δευτερογενείς πηγές, συχνά είναι περισσότερο βοηθητικές για την εργασία του ερευνητή. Αυτό συμβαίνει επειδή περιλαμβάνουν πληροφορίες που συλλέγονται από άλλους ενδιαφερόμενους για προηγούμενες έρευνες, αναφορές, βιβλία, άρθρα και ακαδημαϊκά περιοδικά. Οι αναφορές των ΜΜΕ επίσης περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή. Οι δευτερογενείς πηγές συχνά αποτελούν αξιολόγηση πρωτογενών δεδομένων. Επιπλέον, διευκολύνουν τον ερευνητή να ελέγξει εάν τα ευρήματά της πρωταρχικής ανάλυσης των δεδομένων του συμπίπτουν με όσα έχουν ταυτοποιήσει άλλοι αναλυτές. Για παράδειγμα, εάν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ο ερευνητής έχει εντοπίσει ενδεικτικές περιπτώσεις διακρίσεων εναντίον παιδιών Ρομά μίας συγκεκριμένης περιοχής, μπορεί να συνδυάσει τις πληροφορίες αυτές με άλλες που έχουν ήδη συγκεντρωθεί σε αναφορές οργανώσεων όπως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) και να σχηματίσει μία άποψη για το ζήτημα (των διακρίσεων) σε εθνικό επίπεδο.

Υπάρχει λοιπόν αφθονία πληροφοριών διαθέσιμων για τον ερευνητή. Ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει αναφορές που συντάχθηκαν και δημοσιεύθηκαν από ελληνικούς κυβερνητικούς φορείς, ανεξάρτητες αρχές και ΜΚΟ όπως είναι: το Υπουργείο Παιδείας, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, ο Συνήγορος του Πολίτη, η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Ελληνικό Παρατηρητήριο του Ελσίνκι, η ΜΚΟ “ΑΝΤΙΓΟΝΗ”, διάφορα προγράμματα πανεπιστημίων κλπ. Εναλλακτικά, ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει πληροφορίες που περιλαμβάνονται σε αναφορές οργάνων του ΟΗΕ, της ΕΕ και του ΣτΕ για την Ελλάδα όπως είναι η UNICEF, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Παγκόσμια Τράπεζα, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εναντίον του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κ.ά. Άλλοι διεθνείς και περιφερειακοί φορείς που παράγουν αναφορές για τον διαχωρισμό των Ρομά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ο ΟΑΣΕ, το Δίκτυο Ανοικτής Κοινωνίας, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δικαιωμάτων Ρομά κ.ά.

¹ Βλ. επίσημο site: < <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>>. Η πιο πρόσφατη απογραφή πληθυσμού διεξήχθη το 2011.

² Βλ. επίσημο site: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>> . .

³ Βλ. <

http://www.minedu.gov.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=4306%3Astatistika-dedomena-ekpaideysis-new&catid=69%3Agenika-eggrafa&Itemid=1015&lang=el>. Το αρμόδιο τμήμα του Υπουργείου Παιδείας συνεργάζεται με τον ΟΟΣΑ, την EUROSTAT και την ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Έτσι, τα περισσότερα δεδομένα είναι διαθέσιμα στα αγγλικά μέσω των προαναφερόμενων υπηρεσιών.

2.2. Προκλήσεις κατά την συλλογή δεδομένων

Κάθε πηγή δεδομένων έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το σημαντικότερο μειονέκτημα των πρωτογενών δεδομένων είναι το κόστος και ο χρόνος που απαιτούν. Η διεξαγωγή συνεντεύξεων ή η χρήση ερωτηματολογίων παρουσιάζει υψηλό κόστος (πρόσληψη περισσότερων ερευνητών, έξοδα εκπαίδευσης κλπ.) και απαιτεί πολύ χρόνο για αξιολόγηση, ενώ απεικονίζει τα δεδομένα ετεροχρονισμένα, όταν η έρευνα έχει πλέον ολοκληρωθεί. Όσο για τις στατιστικές, συνήθως είναι και αυτές ξεπερασμένες. Όπως μπορούμε να δούμε, οι διαθέσιμες πληροφορίες της απογραφής είναι από το 2011, δηλαδή σχεδόν τρία χρόνια πριν – διάστημα το οποίο για την έρευνα θεωρείται ιδιαίτερα μεγάλο.

Τα δευτερογενή δεδομένα αποτελούν σχεδόν πάντα τα φθηνότερα και πιο άμεσα διαθέσιμα δεδομένα. Οι αναφορές συνήθως δημοσιεύονται διαδικτυακά δωρεάν και έτσι είναι προσβάσιμες σε όλους. Επίσης, βοηθούν τον ερευνητή να διαμορφώσει ένα σχέδιο δράσης για την έρευνά του. Ωστόσο, η αξιοπιστία και η ακρίβεια αποτελούν μείζον ζήτημα. Ο ερευνητής πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός όταν επιλέγει δευτερογενή δεδομένα. Συνήθως οι έρευνες που δημοσιεύονται από τους οργανισμούς και τους φορείς που αναφέρθηκαν αποτελούν αξιόπιστες πηγές και τα δεδομένα τους θεωρούνται επίσημα. Επίσης, σε ό, τι αφορά τα ακαδημαϊκά άρθρα, ο ερευνητής πρέπει να χειρίζεται με λεπτότητα θέματα λογοκλοπής και πνευματικών δικαιωμάτων και πάντα να περιλαμβάνει στην έρευνά του βιβλιογραφικές αναφορές και υποσημειώσεις.

Τα δευτερογενή δεδομένα μπορεί επίσης να αποτυπώνουν παλιότερες πληροφορίες οι οποίες δεν ισχύουν πλέον. Εφόσον οι δευτερογενείς πηγές βασίζονται σε πρωτογενή δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από άλλους ερευνητές, μπορεί να περιέχουν πληροφορίες που προέρχονται από παλιότερες χρονικές περιόδους. Αυτό δεν αποτελεί πάντα πρόβλημα, αφού ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες αυτές για να τις συγκρίνει με τα πρωτογενή δεδομένα που συλλέγει. Για να αποφύγει ξεπερασμένα δεδομένα, ο ερευνητής καλό είναι να χρησιμοποιεί ετήσιες αναφορές, οι οποίες συνήθως περιλαμβάνουν ενημερωμένες πληροφορίες.

Κεφάλαιο 3 – Νομικό πλαίσιο και πολιτικές

3.1. Χαρτογράφηση και αξιολόγηση νομικού πλαισίου και πολιτικών

Η χαρτογράφηση του νομικού πλαισίου και των πολιτικών περιλαμβάνει λεπτομερή περιγραφή των υπαρχουσών πολιτικών, νόμων και κανονισμών. Πριν γίνει η όποια αξιολόγηση ή σύνθεση, είναι σημαντικό ο ερευνητής να εξετάσει τις πολιτικές, το νομικό και το κανονιστικό πλαίσιο ώστε να συνοψίσει τα βασικά γνωρίσματά τους. Με την αξιολόγηση που θα ακολουθήσει, θα διαπιστώσει σε ποιο βαθμό οι νόμοι ή οι κανονισμοί και οι πολιτικές πέτυχαν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο που προωθεί την ένταξη των Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Έτσι, για να αξιολογήσει το υπάρχον θεσμικό σύστημα, ο ερευνητής πρέπει πρώτα να αναγνωρίσει την υποχρέωση του κράτους να διασφαλίσει την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων στην εκπαίδευση που επηρεάζουν τα παιδιά Ρομά, υποχρέωση που προκύπτει τόσο από τα διεθνή και ευρωπαϊκά καταστατικά που το κράτος έχει κυρώσει όσο και από το ίδιο το Σύνταγμα. Στη συνέχεια, ο ερευνητής θα πρέπει να εξετάσει εάν μία τέτοια υποχρέωση έχει μετατεθεί στο νομικό του πλαίσιο μέσω εθνικής νομοθεσίας (νόμου).

Σημαντικά διεθνή και περιφερειακά νομικά κείμενα είναι:

- Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Άρθρο 26 (ωστόσο, δεν αποτελεί Συνθήκη)
- 1966 Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά/Μορφωτικά Δικαιώματα Άρθρα 2 (2), 3, 13 & 14
- 1966 Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα: Άρθρο 26.
- 1989 Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού: Άρθρα 2, 28 & 29
- 1979 Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως Κατά των Γυναικών: Άρθρο 10
- Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων: Άρθρα 1, 2 & 5
- Σύμβαση της UNESCO κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση: Άρθρα 1, 3 & 4
- 1950 Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ): Πρωτόκολλο I, Άρθρο 2
- 1996 Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης: Άρθρο 10
- 1995 Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων: Άρθρα 12 & 14
- Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ: Άρθρο 14

Αφού εξεταστεί το διεθνές και περιφερειακό νομικό πλαίσιο, ο ερευνητής πρέπει να εξετάσει το εθνικό νομικό πλαίσιο. Είναι σημαντικό να ξεκαθαριστεί πρώτα ποια από τα διεθνή νομικά κείμενα έχουν κυρωθεί από το υπό εξέταση κράτος. Για παράδειγμα, η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε κυρώσει τη Σύμβαση της UNESCO κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση. Έτσι, δεν υπόκειται στις υποχρεώσεις που περιέχονται σε αυτή. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι η υποχρέωση για εξάλειψη των διακρίσεων στην εκπαίδευση δεν μπορούν να βρεθούν σε άλλα κείμενα στο εθνικό νομικό πλαίσιο.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, χωρίς διάκριση, περιλαμβάνεται συνήθως σε ανώτερα νομικά κείμενα του Κράτους όπως είναι το Σύνταγμα. Πράγματι, το Άρθρο 16 του Συντάγματος της Ελλάδας, σε συνδυασμό με το Άρθρο 14, περικλείουν καθαυτό το δικαίωμα στο ελληνικό νομικό σύστημα. Εκτός από το Σύνταγμα, το κράτος ρυθμίζει ζητήματα διακρίσεων και θέματα που σχετίζονται με το δικαίωμα στην εκπαίδευση μέσα από νόμους οι οποίοι συνήθως επικυρώνουν διεθνή και περιφερειακά κείμενα όπως αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Για παράδειγμα, ο Νόμος 3304/2005, μεταφέρει στο ελληνικό νομικό σύστημα τις ευρωπαϊκές Οδηγίες 2000/78/EC και 2000/43/EC για ίση μεταχείριση.

Μετά την εξέταση της υπάρχουσας νομοθεσίας, σειρά για τον ερευνητή έχει ο έλεγχος της εφαρμογής της νομοθεσίας αυτής στην πράξη. Στο σημείο αυτό κάνουν την εμφάνισή τους οι πολιτικές πρωτοβουλίες. Οι πρωτοβουλίες αυτές, εμφανίζονται είτε με μορφή νόμων είτε με μορφή εγκυκλίων, και οφείλουν να ακολουθούνται από διευθυντές και εκπαιδευτικούς στον τομέα της εκπαίδευσης, για την εξάλειψη πρακτικών διάκρισης και την προώθηση της ένταξης των Ρομά. Για παράδειγμα, το 2010, το Υπουργείο Παιδείας δημοσίευσε **ειδική εγκύκλιο**⁴ η οποία επεσήμανε την υποχρέωση των διευθυντών σχολείων να διευκολύνουν και να ενθαρρύνουν την εγγραφή των παιδιών Ρομά στα σχολεία. Η εγκύκλιος υπενθύμιζε στους διευθυντές ότι στους μαθητές Ρομά χορηγείται **ειδική κάρτα φοίτησης** που τους συνοδεύει από σχολείο σε σχολείο. Εξαιτίας των συχνών μετακινήσεων των οικογενειών, η κάρτα αυτή επιτρέπει στα σχολεία να ανατρέξουν στο ιστορικό φοίτησης του μαθητή και διασφαλίζει τη συνέχιση της φοίτησής του. Επιπλέον, το Υπουργείο προέτρεπε τους διευθυντές των σχολείων να εγγράφουν τα παιδιά ακόμα και στις περιπτώσεις που δε διέθεταν τα απαραίτητα πιστοποιητικά (που να βεβαιώνουν τη μόνιμη κατοικία), ή ακόμα και εάν ήταν μεγαλύτερα σε ηλικία σε σχέση με την τάξη που θα έπρεπε να παρακολουθήσουν.

Πέρα από τα νομικά αυτά κείμενα, το κράτος μπορεί επίσης να επιλέξει να προωθήσει την ένταξη των Ρομά στην εκπαίδευση μέσα από ποικίλα προγράμματα. Από το 2011 και την εισαγωγή των Εθνικών Στρατηγικών για την Ένταξη των Ρομά στη σφαίρα της ΕΕ, η Ελλάδα έχει αναπτύξει πολιτικά κίνητρα για την αύξηση της σχολικής φοίτησης μέσα από δύο προγράμματα – “Εκπαίδευση των παιδιών Ρομά”⁵ και “Παιδιά Ρομά στη Μακεδονία και τη Θράκη”⁶.

3.2. Αξιολόγηση της εφαρμογής μέτρων ΕΕ και ΕΣΔΑ σε εθνικό

Η αξιολόγηση διεξάγεται εξετάζοντας τους στόχους του νομικού πλαισίου και των πολιτικών σε σχέση με τα αποτελέσματά τους. Αυτό σημαίνει ότι στο στάδιο αυτό η συλλογή δεδομένων αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο. Για παράδειγμα, για να αξιολογήσει κανείς εάν η ένταξη των Ρομά εφαρμόζεται, θα πρέπει να αντιστοιχίσει τον στόχο αυτό με ένα αποτέλεσμα, π.χ. την αύξηση του αριθμού των μαθητών Ρομά που φοιτούν σε ένα σχολείο.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τον ερευνητή να αξιολογήσει το νομικό πλαίσιο και τις πολιτικές από μόνος του. Όπως είδαμε παραπάνω, η συλλογή στατιστικών δεδομένων δεν ταυτίζεται πάντα με το υπό εξέταση χρονικό διάστημα. Ο ερευνητής πρέπει να βασίζεται σε πληροφορίες που προέρχονται από άλλες πηγές. Οι αναφορές

⁴ Φ.3/960/102679/Γ1.

⁵ Η επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος: <<http://www.keda.gr/roma/>>.

⁶ Η επίσημη ιστοσελίδα του προγράμματος: <<http://roma.eled.auth.gr/>>.

ελεγκτικών οργάνων (monitoring bodies) τα οποία συστήνονται υπό διεθνείς ή περιφερειακές Συνθήκες, μέρος των οποίων είναι τα κράτη, συνήθως εξετάζουν την εφαρμογή των υποχρεώσεων του κράτους και εκδίδουν συστάσεις τις οποίες θα πρέπει να ακολουθήσει για να επιτύχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, η πρόσφατη αναφορά για την εφαρμογή του “Ευρωπαϊκού Πλαισίου για τις Εθνικές Στρατηγικές Ένταξης των Ρομά” εντοπίζει ότι η Ελλάδα θα χρειαστεί να εφαρμόσει ισχυρότερα μέτρα για να δώσει τέλος και να ανατρέψει την κατάσταση μέσα από ένα ποιοτικό και προσβάσιμο σύστημα εκπαίδευσης που να περιλαμβάνει όλους.⁷

Επιπλέον, ο ερευνητής δε θα πρέπει να ξεχνά τη σημασία των υποθέσεων που δημιουργούν νομικό προηγούμενο. Τέτοιες εθνικές υποθέσεις αλλά και νόμοι που διαμορφώθηκαν από το ΕΔΑΔ είναι πολύ σημαντικοί για τον εντοπισμό των κενών στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου. Οι συστάσεις των ελεγκτικών οργάνων (ΕΕ και μη) είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικές για το στάδιο της αξιολόγησης. Επιπλέον, το ΕΔΑΔ έχει αναπτύξει βάσει της νομολογίας του μία σειρά υποκείμενων κριτηρίων αναφορικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση και τη μη διάκριση των παιδιών Ρομά. Τα κριτήρια αυτά συγκεντρώνονται στα ακόλουθα: (1) Τα Ρομά παιδιά αποτελούν μία ευπαθή και μειονεκτούσα ομάδα, (2) ειδική προσοχή θα πρέπει να δοθεί στο κανονιστικό πλαίσιο και τις αποφάσεις που σχετίζονται με συγκεκριμένες υποθέσεις, (3) οι Ρομά απαιτούν ειδική προστασία η οποία εκτείνεται και στη σφαίρα της εκπαίδευσης, (4) ειδική μέριμνα θα πρέπει να δοθεί στις ανάγκες τους, (5) διαφορετική μεταχείριση ίσως είναι απαραίτητη για την αποκατάσταση της ανισότητας, (6) ειδική προστασία πρέπει να εφαρμόζεται, (7) το κράτος έχει ειδικές θετικές υποχρεώσεις σε ό, τι αφορά την εκπαίδευση των Ρομά και (8) πρέπει να λαμβάνει θετικά μέτρα για να εξασφαλίζει πλήρως το δικαίωμα των Ρομά στην εκπαίδευση.

Η εφαρμογή των δικαστικών αποφάσεων ή των συστάσεων είναι σχετικά εύκολο να ελεγχθεί, αφού υπόκεινται σε εφαρμογή. Εάν το κράτος συμμορφωθεί, τότε μπορούμε να πούμε ότι, εκ πρώτης όψεως, το κράτος τήρησε τις υποχρεώσεις του. Τα κράτη υπόκεινται στη διεθνή υποχρέωση να εφαρμόζουν δικαστικές αποφάσεις, ωστόσο, στην πράξη καθυστερούν, διστάζουν ή τις εφαρμόζουν λάθος. Η Επιτροπή των Υπουργών ελέγχει την εφαρμογή των δικαστικών αποφάσεων που εκδίδει το ΕΔΑΔ. Η εκτέλεση των αποφάσεων είναι ένα από τα ελεγκτικά καθήκοντα που αναλαμβάνει. Εάν το κράτος δε συμμορφωθεί με την απόφαση, τότε η Επιτροπή των Υπουργών μπορεί να αναφέρει την υπόθεση στο ΕΔΑΔ, το οποίο στη συνέχεια θα εκδώσει δήλωση μη συμμόρφωσης υπό το Άρθρο 46 της ΕΣΔΑ.

Ωστόσο, ο ρόλος των οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι ΜΚΟ και η Κοινωνία των Πολιτών δεν μπορούν να παραβλεφθούν όταν εξετάζει κανείς την εφαρμογή των κριτηρίων του ΕΔΑΔ ή τις Συστάσεις των οργάνων της ΕΕ. Οι αξιολογήσεις τους συνήθως συμπεριλαμβάνονται σε αναφορές που εκδίδονται από διεθνή και περιφερειακά όργανα και διαμορφώνονται σύμφωνα με τα κριτήρια του ΕΔΑΔ και μίας σειράς δεικτών. Συνήθως εντοπίζουν τα κενά της εθνικής νομοθεσίας και προτείνουν μέτρα για τη βελτίωσή της. Η γνωμοδότηση των συμβουλευτικών οργανισμών/οργάνων στο κράτος μπορεί επίσης να αποδειχθεί βοηθητική, ιδίως όταν

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του πλαισίου της ΕΕ για Εθνικές Στρατηγικές Ένταξης των Ρομά (*Report on the implementation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies*), COM(2014) 209 final - 2.4.2014, σ. 3.

αφορά νομοσχέδια ή κυβερνητικές πολιτικές σε ζητήματα που αφορούν την ένταξη των Ρομά.

Για παράδειγμα, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το 2009, σχεδίασε αναφορά για τις συνθήκες και τα δικαιώματα των Ρομά στην Ελλάδα, η οποία εντόπιζε ζητήματα που είτε δεν είχαν ρυθμιστεί, είτε δεν είχαν εφαρμοστεί ενώ συνιστούσε τα απαραίτητα μέτρα για ένα περισσότερο αποτελεσματικό πλαίσιο.

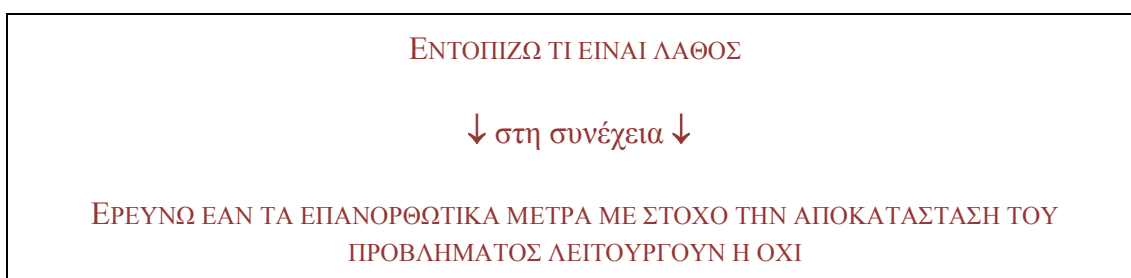
Κεφάλαιο 4 – Ειδικές προτεραιότητες

4.1. Παρακολούθηση

Το αντικείμενο της διαδικασίας παρακολούθησης

Η διαδικασία παρακολούθησης μπορεί να διεξαχθεί σε δύο άξονες. Μπορεί είτε να εστιάσει στις παραβιάσεις του δικαιώματος των Ρομά στην εκπαίδευση και τη μη διάκριση, είτε στις προσπάθειες του κράτους να πραγματοποιήσουν σταδιακά την απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών.

Για την παρακολούθηση μίας περίπτωσης σχολικού διαχωρισμού, οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να:

! Η παρακολούθηση μπορεί να συνεχιστεί επ' αόριστον, ακόμα και αν υπάρχουν ενδείξεις ή εξακριβωθεί ότι η κατάσταση έχει βελτιωθεί. Μία επιτυχής εξάλειψη του διαχωρισμού ίσως τελικά να μη διαρκέσει.

Τι να παρακολουθήσω

Θεωρητικά, κάθε αλλαγή μπορεί να επηρεάσει τα χαρακτηριστικά της περίπτωσης διαχωρισμού. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν, μεταξύ άλλων, να μελετήσουν:

- Αλλαγές στο διδακτικό προσωπικό

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Εάν ο/η διευθυντής/ρια του σχολείου αλλάξει, αξίζει να μελετήσουμε αν είναι περισσότερο προσκείμενος/η στην εξάλειψη του σχολικού διαχωρισμού.

- Τα σχέδια δράσης των κυβερνητικών οργάνων από εθνικό σε τοπικό επίπεδο: Τέτοια σχέδια δράσης μπορούν να μελετηθούν για να ελέγξει κανείς εάν νόμοι, πολιτικές και προγράμματα εφαρμόζονται όπως σχεδιάζονται. Τα διάφορα σημεία αναφοράς που θέτονται ως στόχοι, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους ενδιαφερόμενους ως κριτήρια παρακολούθησης των μέτρων των σχετικών αρχών.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Το Ελληνικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα περιλαμβάνει πρόγραμμα για το Νέο Σχολείο (Σχολείο του 21^{ου} αιώνα) που στοχεύει στην ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων και ευπαθών ομάδων⁸ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η υλοποίηση του προγράμματος συνεχίζεται. Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να αξιολογήσουν την εφαρμογή του ώστε να μελετήσουν την επίδρασή του στην εξάλειψη του σχολικού διαχωρισμού.

⁸ Ελλάδα, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Μάρτιος 2014, σ. 146.

- Εφαρμογή των αποφάσεων του ΕΔΑΔ
- Διεξαγωγή έρευνας από ικανές αρχές

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Στις 22 Φεβρουαρίου 2011, ο Αντεισαγγελέας του Ανώτατου Δικαστηρίου (Άρειος Πάγος) μετέφερε στους Εισαγγελείς του Εφετείου τις καταγγελίες που απηύθυναν οι Συνεργαζόμενες Οργανώσεις και Κοινότητες για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ρομά στην Ελλάδα αναφορικά με τον αποκλεισμό παιδιών Ρομά από τη δημόσια εκπαίδευση. Σύμφωνα με την καταγγελία, 6 δημοτικά σχολεία είχαν εγγράψει αποκλειστικά μαθητές Ρομά. Σε πέντε περιοχές είχε αρνηθεί στους Ρομά η πρόσβαση στα εκεί σχολεία. Επιπλέον, σε 10 κοινότητες Ρομά, η πρόσβαση στην εκπαίδευση δεν ήταν εφικτή εξαιτίας της έλλειψης μεταφορικών μέσων, τα οποία, βάσει νόμου, όφειλαν να διατίθενται από το Δήμο. Επίσης, σύμφωνα με την καταγγελία, οι Σύλλογοι Γονέων σε σχολεία της πόλης της Λαμίας συνέλεξαν υπογραφές με αίτημα τον αποκλεισμό των παιδιών Ρομά από τα σχολεία της περιοχής τους ή τη μεταφορά τους σε άλλα σχολεία. Ο Εισαγγελέας, ζήτησε να ενημερωθούν για την καταγγελία οι εισαγγελείς όλων των βαθμών δικαστηρίων, ώστε να αναλάβουν δράση για την καταπολέμηση της αρνητικής αντίληψης για τα παιδιά Ρομά και να διασφαλίσουν την, ανεμπόδιστη και χωρίς διάκριση, ίση ένταξη σε όλες τις δομές του κράτους. Στις 15 Μαρτίου 2011, το Γραφείο του Εισαγγελέα Άμφισσας, σε επιστολή του στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, δήλωνε ότι μετά από διεξαγωγή έρευνας, κανένα παρόμοιο περιστατικό αναφορικά με την περίπτωση των παιδιών, δεν είχε διαπιστωθεί σε κανέναν από τους 3 καταυλισμούς Ρομά στην Άμφισσα.

Πώς παρακολουθώ

Είναι απαραίτητο, οι ενδιαφερόμενοι που αναλαμβάνουν την παρακολούθηση, να επεξεργάζονται τις πληροφορίες που συλλέγουν, σε μορφή αναφορών. Για τη συλλογή δεδομένων που μπορούν να μετρήσουν την απόδοση ενός κράτους, χρησιμοποιούνται εργαλεία όπως φόρμες ηχογράφησης ή έρευνας. Τέτοια εργαλεία αναφέρουν λεπτομερώς γεγονότα ή ευρήματα σε δεδομένες χρονικές περιόδους και παρέχουν μία συνολική εκτίμηση, υποδεικνύοντας εάν υπάρχουν αλλαγές από μία περίοδο σε άλλη, όπως βελτίωση ή επιδείνωση μίας κατάστασης.

Η ανάλυση δεδομένων επίσης μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη. Μπορεί να αποκαλύψει προβλήματα ή σημάδια βελτίωσης που δεν μπορεί να αναγνωρίσει κανείς με μία πρώτη ματιά ή να παρουσιάσει τα ευρήματα με έναν πιο ορατό και πειστικό τρόπο. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μία ευρεία γκάμα εργαλείων και τεχνικών ανάλυσης δεδομένων όπως: χρονοσειρές, χρήση πινάκων ή γραφημάτων και σταυρωτή κατάταξη σε πίνακα.

4.2. Αξιολόγηση των πληροφοριών που συλλέχθηκαν

Η αξιολόγηση των πηγών που μας παρέχουν πληροφορίες είναι δύσκολη αλλά και περίπλοκη διαδικασία. Νέα άρθρα και πληροφορίες που μπορεί κανείς να βρει στο διαδίκτυο, μπορεί να είναι εσφαλμένες ή και μεροληπτικές. Αυτός είναι ο λόγος που ο ερευνητής πρέπει να διασφαλίσει ότι οι πληροφορίες που έχει αποκτήσει είναι επαληθεύσιμες και αντικειμενικές. Οι πληροφορίες που παρέχονται από τα περισσότερα ελεγκτικά όργανα είναι ευκολότερο να αξιολογηθούν διότι έχουν ήδη ελεγχθεί από τους συντάκτες και τους διοικητικούς υπαλλήλους των σχετικών οργανισμών. Το ίδιο ισχύει και σε ό, τι αφορά ακαδημαϊκά άρθρα που δημοσιεύονται σε πανεπιστημιακά περιοδικά ή βιβλία που υπάρχουν στις πανεπιστημιακές

βιβλιοθήκες. Οι συντάκτες συνήθως εξετάζουν και πιστοποιούν τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στα σχετικά κείμενα.

Ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει **μία λίστα με κριτήρια** για να αξιολογήσει οποιαδήποτε πληροφορία σε βιβλία και άρθρα:

- Έχει ο συγγραφέας την εξειδικευμένη γνώση να γράψει για το συγκεκριμένο θέμα; Ελέγξτε τις διαπιστεύσεις ή το βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα.
- Είναι οι πληροφορίες επικαιροποιημένες; Ελέγξτε την ημερομηνία δημοσίευσης / έκδοσης του άρθρου ή του βιβλίου.
- Επηρεάζει ο εκδότης τις πληροφορίες της πηγής; Το περιοδικό έχει αξιολογηθεί από συναδέλφους ή περιλαμβάνει δήλωση αποστολής
- Τι γράφουν οι αξιολογήσεις για την πηγή; Συνήθως για βιβλία και άρθρα υπάρχουν αξιολογήσεις από ανεξάρτητους ακαδημαϊκούς.
- Είναι η πηγή κατάλληλη για έρευνα; Ελέγξτε την απήχηση της έρευνας, τη βιβλιογραφία που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας, και, μέσα από τον συνδυασμό συγγραφέα, ημερομηνίας έκδοσης και εκδότη, αποφασίστε εάν θα τη συμπεριλάβετε.

Ο ερευνητής μπορεί επίσης να χρησιμοποιήσει μία λίστα με κριτήρια για να αξιολογήσει πληροφορίες που υπάρχουν στο διαδίκτυο:

- Είναι αξιόπιστες; Ελέγξτε για να δείτε εάν ο συγγραφέας ταυτοποιείται και εάν υπάρχει σύνδεσμος που να παραπέμπει σε φορέα που όντως υπάρχει. Δείτε εάν οι στόχοι της ιστοσελίδας είναι ξεκάθαροι και εάν έχουν πρωταρχικό σκοπό την παροχή πληροφόρησης χωρίς πολιτικούς και διαφημιστικούς σκοπούς.
- Είναι ακριβείς; Ελέγξτε εάν υπάρχουν λάθη, ακόμα και τυπογραφικά ή ορθογραφικά. Βάσει όσων έχει μέχρι στιγμής διαβάσει ο ερευνητής, οι πληροφορίες φαίνονται αξιόπιστες; Υπάρχει αξιολόγηση για την ιστοσελίδα;
- Είναι επίκαιρες; Ελέγξτε την ημερομηνία δημοσίευσης, τις τελευταίες επικαιροποιήσεις, και εάν οι σύνδεσμοι για άλλες σελίδες λειτουργούν ακόμα.
- Είναι αντικειμενικές; Ελέγξτε εάν οι πληροφορίες είναι τεκμηριωμένες, εάν συμφωνούν μεταξύ τους και εάν είναι ξεκάθαρες. Ελέγξτε για να εντοπίσετε ενδείξεις μεροληψίας όπως χρηματοδότες ή διαφημίσεις. Διακρίνετε να εκφράζονται πολιτικές θέσεις;
- Υπάρχουν λεπτομέρειες στις πληροφορίες που παρέχονται; Παρουσίαση δεδομένων, στατιστικά δεδομένα, βιβλιογραφία ή αρχεία στα οποία να βασίζονται οι πληροφορίες;
- Ο ερευνητής πρέπει να σκεφτεί κριτικά όλα τα παραπάνω.

Η κριτική σκέψη ορίζεται ως ικανότητα αναγνώρισης της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας ισχυρισμών ή επιχειρημάτων. Η ύπαρξη ενός περιβάλλοντος με πληθώρα πληροφοριών, απαιτεί την αναγνώριση της δυναμικής και ρευστής φύσης της πληροφόρησης, καθώς και την απόκτηση των ικανοτήτων που είναι απαραίτητες ώστε ο ερευνητής να ανταποκριθεί με επιτυχία στις ανάγκες πληροφόρησής του στο περιβάλλον αυτό. Για να σκεφτεί κανείς κριτικά, πρέπει να είναι γνώστης πληροφοριών. Στην ουσία, οι κριτικά σκεπτόμενοι άνθρωποι αποδεικνύουν ότι μπορούν:

- να αμφισβητήσουν τις πληροφορίες και να πιστοποιήσουν την εγκυρότητά τους
- να προσαρμοστούν σε νέες πηγές πληροφόρησης και να συνεχίσουν να επιβεβαιώνουν την αξιοπιστία τους

- να αποφεύγουν τα γρήγορα συμπεράσματα --να καταφεύγουν σε κριτική μόνο όταν έχουν επαρκή πληροφόρηση
- να αξιολογούν και να επαναξιολογούν τις πηγές τους σε τακτική βάση

Οι ικανότητες αυτές δεν είναι έμφυτες, αντίθετα, αναπτύσσονται και απαιτούν μία συνειδητή προσπάθεια από πλευράς αυτού που αναζητά πληροφορίες. Συνήθως, όταν ο ερευνητής ξεκινά τη συλλογή πληροφοριών και αρχίζει να τις διαβάσει, είναι ικανός/ή να αναγνωρίσει τι μπορεί να περιλαμβάνεται και τι θα πρέπει να παραλείπεται.

4.3. Μέθοδοι ανάλυσης πληροφοριών

Η ανάλυση δεδομένων μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη για την παρακολούθηση είτε παραβιάσεων των δικαιωμάτων των Ρομά στην εκπαίδευση και θέματα μη διάκρισης, είτε προσπαθειών του κράτους να πραγματοποιήσουν σταδιακά την απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών. Μπορεί να αποκαλύψει προβλήματα και ενδείξεις βελτίωσης που δεν μπορεί να αναγνωρίσει κανείς με μία πρώτη ανάγνωση, ή να παρουσιάσει ευρήματα με έναν περισσότερο ορατό και πειστικό τρόπο. Μία ευρεία ποικιλία εργαλείων και τεχνικών ανάλυσης δεδομένων μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όπως: χρονολογικές σειρές, χρήση γραφικών παραστάσεων και γραφημάτων, πίνακες κατάταξης.

Στόχος της ανάλυσης είναι το υλικό που έχει συλλεχθεί να ταξινομηθεί έτσι ώστε να αποκαλυφθεί η απάντηση στον αρχικό προβληματισμό μίας ερευνητικής εργασίας. Το πρόβλημα υπαγορεύει τα είδη των πληροφοριών που χρειάζεται να αναλυθούν ενώ τα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διαχείρισή του εξαρτώνται από τον τύπο των πληροφοριών. Για μία περιγραφική έρευνα, ο ερευνητής συνήθως μπορεί να επιλέξει το πρόβλημα της έρευνας προς μελέτη, και επίσης να επιλέξει τους τύπους των πληροφοριών που επιθυμεί να συλλέξει και να αναλύσει.

Τα πιο σημαντικά στοιχεία για την επιλογή της μεθόδου ανάλυσης μπορούν να αποκτηθούν εξετάζοντας το εύρος των δεδομένων αλλά και τη χρονική προοπτική. Όταν ο ερευνητής αποφασίσει σχετικά με τα δύο παραπάνω ζητήματα, μπορεί να βρει στα κελιά του πίνακα 1 τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες μεθόδους ανάλυσης για την κάθε προσέγγιση που επιλέγεται. Κατά τη φάση της επιλογής της μεθόδου ανάλυσης, προτείνεται ο ερευνητής να λάβει υπόψη του εάν μπορεί να βασίσει την εργασία του σε ένα ήδη γνωστό θεωρητικό μοντέλο. Κάποιες φορές ένα τέτοιο μοντέλο, έστω και προκαταρκτικό, θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στην εργασία του ερευνητή, με την προϋπόθεση ο τελευταίος να μπορεί να το χρησιμοποιήσει μαζί με την κατάλληλη μέθοδο ανάλυσης. Τρεις συνήθειες προσεγγίσεις είναι οι: Διερευνητική έρευνα (ο ερευνητής δε διαθέτει μοντέλο με το οποίο να ξεκινά), η Βελτίωση ενός υπάρχοντος μοντέλου ή η εξέλιξή του, και τα Σχέδια Εργασίας που περιλαμβάνουν υποθέσεις και έλεγχο των υποθέσεων αυτών. Αυτή η τρίτη ταξινόμηση σχετικά με την ύπαρξη προηγούμενης θεωρίας δεν είναι ιδιαίτερης σημασίας και ο ερευνητής μπορεί να τη λάβει υπόψη του τελευταία, αφού προσαρμόσει τη μέθοδο.

Εάν ο ερευνητής επιλέξει ένα υπάρχον μοντέλο ως σημείο έναρξης, η μορφή του θα περιορίσει σε κάποιο βαθμό την ελευθερία του να επιλέξει μία μέθοδο ανάλυσης. Για παράδειγμα, μπορεί κανείς να χειριστεί ευκολότερα γραπτά μοντέλα με τη χρήση μεθόδων μελέτης περίπτωσης ή μεθόδων σύγκρισης, ενώ μαθηματικά μοντέλα που αποτελούνται από μεταβλητές απαιτούν ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Ο ερευνητής πρέπει να είναι ικανός να χειριστεί τη λογική μέθοδο και τα εργαλεία ανάλυσης όλων των στοιχείων του αντικειμένου που έχει επιλέξει να συλλέξει και να αναλύσει.

Αφού επιλεγεί ο πληθυσμός (εδώ τα παιδιά Ρομά) για συλλογή των στοιχείων της έρευνας -ή ο πληθυσμός στον οποίο τα ευρήματα θα εφαρμοστούν (εδώ για τον Σχολικό διαχωρισμό)- η επιλογή βασίζεται στην αρχή της δειγματοληψίας, και ο ερευνητής αποκτά πλέον μία εικόνα για τον αριθμό των υποθέσεων ή του δείγματος που πρέπει να μελετηθεί. Από αυτή την άποψη υπάρχουν δύο κύριες προσεγγίσεις που απαιτούν εντελώς διαφορετικές μεθόδους ανάλυσης:

- *Εντατική μελέτη.* Εάν μελετάται μόνο ένα από αρκετά αντικείμενα, είναι εφικτό τα δείγματα να μελετηθούν σαν *ολιστικές* οντότητες με τις εγγενείς ομάδες χαρακτηριστικών τους, οι οποίες είναι όλες ουσιώδεις. Οι κατάλληλες μέθοδοι για κάτι τέτοιο είναι, μεταξύ άλλων, η Μελέτη Περίπτωσης και η Συγκριτική Μελέτη.
- *Διεξοδική μελέτη.* Εάν υπάρχουν εκατοντάδες ή χιλιάδες περιπτώσεων, υπάρχει δυνατότητα να εστιάσει κανείς μόνο σε μερικά σημαντικά χαρακτηριστικά των αντικειμένων. Συχνά θα θέλετε να μετρήσετε τα χαρακτηριστικά αυτά, επιπλέον μετατρέποντάς τα σε *μεταβλητές*. Πιθανές μέθοδοι περιλαμβάνουν Ταξινόμηση, και ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης των μεταβλητών.

Ο χρονικός προσανατολισμός του μοντέλου και των δεδομένων που επιλέχθησαν επίσης ρυθμίζουν την επιλογή των μεθόδων ανάλυσης. Οι εναλλακτικές αρχές είναι:

- *Η Συγχρονική*, ή διατομεακή εξέταση δεν περιλαμβάνει παροδική διάσταση. Μπορεί να σας αφορά όταν το αντικείμενο μελέτης είναι λίγο έως πολύ στατικό, ή όταν απλά θέλετε ένα “στιγμιότυπο” του αντικειμένου για να ανακαλύψετε την εσωτερική και σχετική δομή του, η οποία μερικές φορές ονομάζεται *στατική σταθερά*. Οι τυπικές μέθοδοι στη συγχρονική μελέτη περιγράφονται στις σελίδες για τη Μελέτη Περίπτωσης, τη Συγκριτική Μελέτη και την Ταξινόμηση.
- *Η διαχρονική διάσταση*, που σημαίνει να αντιμετωπίζουμε το αντικείμενο της έρευνας ως μία διαδικασία. Στις ανθρωπιστικές σπουδές, το χρονικό διάστημα συνήθως συμφωνεί με την περίοδο ζωής του ανθρώπου, αλλά στις φυσικές επιστήμες μπορεί να είναι οποιοσδήποτε χρόνος από μικροδευτερόλεπτο (π.χ. στην πυρηνική φυσική) έως χιλιάδες χρόνια (στη γεωλογία). Για μία “διαμήκη” ανάλυση των δυναμικών σταθερών, δηλαδή, των διαδικασιών, των αλλαγών και της εξέλιξης, πρέπει να επιλέξετε μία από τις διαχρονικές (και ιστορικές) μεθόδους.

Ο ερευνητής ίσως καταφύγει σε μία ποιοτική ανάλυση δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει στους στόχους της την αποκάλυψη και/ή κατανόηση της ευρύτερης εικόνας - μέσα από χρήση δεδομένων για να περιγράψει το φαινόμενο και την ερμηνεία του. Τόσο η ποιοτική όσο και η ποσοτική ανάλυση εμπεριέχει τον χαρακτηρισμό και την κωδικοποίηση όλων των δεδομένων ώστε να αναγνωριστούν ομοιότητες και διαφορές. Οι απαντήσεις ακόμα και μίας μη δομημένης ποιοτικής συνέντευξης μπορούν να εισαχθούν σε σύστημα του υπολογιστή ώστε να κωδικοποιηθούν, να καταμετρηθούν και να αναλυθούν. Ο ποιοτικός ερευνητής, ωστόσο, δε διαθέτει κανένα σύστημα προ-κωδικοποίησης, και έτσι η μέθοδος ταυτοποίησης και χαρακτηρισμού ή κωδικοποίησης των δεδομένων χρειάζεται να αναπτυχθεί, δηλαδή να δημιουργηθεί ή να προσαρμοστεί αναλόγως για κάθε έρευνα - ανάλυση περιεχομένου.

Η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν τα ποιοτικά δεδομένα έχουν συλλεχθεί μέσα από:

1. Συνεντεύξεις
2. Ομάδες εστίασης
3. Παρατήρηση
4. Ανάλυση τεκμηρίων

Η ανάλυση περιεχομένου ορίζεται ως “...μία διαδικασία κατηγοριοποίησης λεκτικών ή δεδομένων συμπεριφοράς, για λόγους κατάταξης, συνοψισμού ή κατάταξης σε πίνακα.”

Το περιεχόμενο μπορεί να αναλυθεί σε δύο επίπεδα:

1. Βασικό επίπεδο ή δηλωτικό επίπεδο: μία περιγραφική αναφορά δεδομένων π.χ. του τί ειπώθηκε, χωρίς σχόλια ή θεωρίες περί του γιατί και πώς
2. Υψηλό επίπεδο ή λανθάνον επίπεδο ανάλυσης: μία περισσότερο ερμηνευτική ανάλυση η οποία σχετίζεται με την απάντηση αλλά και με το τί ίσως συμπεράνε ή υπονοήθηκε

Η ανάλυση περιεχομένου περιλαμβάνει κωδικοποίηση και ταξινόμηση δεδομένων, η οποία συχνά συναντάται ως κατηγοριοποίηση και καταχώρηση, με στόχο την ερμηνεία των δεδομένων που συλλέχθηκαν και την επισήμανση των σημαντικότερων μηνυμάτων, χαρακτηριστικών ή ευρημάτων. Για την παρουσίαση μίας ποιοτικής έρευνας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω:

1. Κατά τον σχεδιασμό της παρουσίασης ποιοτικών δεδομένων, λάβετε υπόψη ότι τα δεδομένα είναι:

1. Υποκειμενικά
2. Ερμηνευτικά
3. Περιγραφικά
4. Ολιστικά
5. Εκτεταμένα σε αριθμό

2. Προτείνεται ο ερευνητής να προσαρμόσει τη δομή της παρουσίασης της έρευνάς του σύμφωνα με τις κατηγορίες ή τα θέματα που έχουν προκύψει
3. Τα θέματα ή οι κατηγορίες μπορούν να παρουσιαστούν ως ενότητες με αντίστοιχες υποενότητες
4. Οι παραπομπές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να δηλώσουν, να ενημερώσουν ή και να στηρίξουν τα ευρήματα, συνιστάται όμως ο ερευνητής αρχικά να διαπιστώσει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα κάθε μίας από τις παραπομπές αυτές
5. Επίσης, θα πρέπει κανείς να αναλογιστεί εάν τα ποιοτικά δεδομένα μπορούν ή όχι να παρουσιάζονται με ποσοτική μορφή (π.χ. 6 στους 10 ανθρώπους...)

!!! Με την ολοκλήρωση της ανάλυσης και πριν την αναφορά των αποτελεσμάτων, ο ερευνητής θα πρέπει να πιστοποιήσει την εγκυρότητά τους.

4.4. Εντοπισμός συστημικών λαθών

Μετά τη συλλογή όλων των απαραίτητων πληροφοριών μέσα από τη διαδικασία συλλογής δεδομένων και αφού έχει αναλύσει και πιστοποιήσει την εγκυρότητα των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί, ο ερευνητής μπορεί να αρχίσει να διαμορφώνει μία εικόνα αναφορικά με τα κύρια ζητήματα και τις προκλήσεις στην εκπαιδευτική ένταξη των Ρομά. Η ανεπάρκεια και οι αποτυχιές ορισμένων πολιτικών θα πρέπει να εντοπίζονται μέσα από τη διεξοδική ανάγνωση των δευτερογενών δεδομένων, τα οποία περιλαμβάνουν την κριτική στις κρατικές πολιτικές.

Ο ερευνητής θα πρέπει να εργαστεί με κριτική σκέψη για την αναγνώριση των συστημικών αποτυχιών. Ο καλύτερος τρόπος να εντοπίσει τέτοιες αποτυχίες είναι ακολουθώντας την προσέγγιση του τελικού αποτελέσματος. Για παράδειγμα, εάν στο τέλος της σχολικής χρονιάς εντοπίζεται ότι υπάρχουν ακόμα Ρομά παιδιά τα οποία είναι απομονωμένα σε μικτά σχολεία και τάξεις, ακόμα και αν οι νόμοι του κράτους απαγορεύουν τις διακρίσεις και τον διαχωρισμό στον τομέα της εκπαίδευσης, ο ερευνητής μπορεί με ασφάλεια να συμπεράνει ότι το κράτος έχει αποτύχει στη λήψη των απαραίτητων μέτρων για τη διασφάλιση ίσης πρόσβασης των Ρομά παιδιών σε ποιοτική εκπαίδευση. Συστηματική ορίζεται μία τακτική πράξη, η οποία ακολουθεί σταθερή σειρά, διαδικασία ή αρχή. Έτσι, για να διαπιστώσει εάν μία αποτυχία είναι συστηματική, ο ερευνητής πρέπει να είναι ικανός να διακρίνει την ύπαρξη ή μη μίας συνεχούς ακολουθίας. Στο παραπάνω παράδειγμα, εάν ο ερευνητής παρατηρήσει ότι το κράτος συνεχώς αποτυγχάνει να διασφαλίσει ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση στα παιδιά Ρομά, τότε μπορεί με ασφάλεια να συμπεράνει ότι η αποτυχία αυτή αποτελεί μία συστηματική αποτυχία.

Στο στάδιο αυτό, ο ερευνητής μπορεί επίσης να χρησιμοποιήσει μία σειρά από δείκτες. Οι δείκτες συχνά αναπαριστούν τις προδιαγραφές της ΕΕ ή της ΕΣΔΑ. Για παράδειγμα, στην υπόθεση *Σαμπάνης και άλλοι εναντίον Ελλάδας*, το ΕΔΔΑ υποστήριξε ότι οι σχολικές αρχές δεν είχαν υιοθετήσει ενιαία και ξεκάθαρα κριτήρια στην επιλογή παιδιών τα οποία έπρεπε να εγγραφούν σε τμήματα ένταξης, που σημαίνει και ότι δεν είχαν ορίσει τρόπους μεταγραφής τους στις κοινές σχολικές τάξεις. Οι συνθήκες εγγραφής των παιδιών και η τοποθέτησή τους σε ειδικά τμήματα ένταξης τα οποία λειτουργούσαν σε κτίσματα προκάτ ξεχωριστά από το κύριο σχολικό κτίριο, επέφεραν διακριτικές συνέπειες. Ένας πιθανός δείκτης τέτοιων προδιαγραφών θα ήταν η ύπαρξη μέτρων για την εγγραφή, επιλογή και τοποθέτηση των παιδιών σε διαφορετικά σχολεία, ώστε να αποφεύγεται ο διαχωρισμός των παιδιών Ρομά.

4. 5. Εξαγωγή συμπερασμάτων

Για κάθε σχέδιο έρευνας και κάθε επιστημονικό κλάδο, η διεξαγωγή συμπερασμάτων αποτελεί το τελικό και σημαντικότερο μέρος μίας διαδικασίας. Οποιοσδήποτε συλλογιστικές διαδικασίες και ερευνητικές μέθοδοι χρησιμοποιήθηκαν, το τελικό συμπέρασμα είναι αποφασιστικής σημασίας, αφού καθορίζει την επιτυχία ή την αποτυχία της έρευνας. Εάν μία κατά τα άλλα άψογη ανάλυση και έρευνα συνοψίζεται σε ένα ανίσχυρο συμπέρασμα, τα αποτελέσματα δε θα ληφθούν σοβαρά υπόψη.

Η επιτυχία ή η αποτυχία δεν αποτελεί μέτρο του εάν μία υπόθεση γίνεται δεκτή ή απορρίπτεται, διότι και τα δύο αποτελέσματα προωθούν την επιστημονική γνώση. Όσο η διαδικασία έρευνας υποστηρίζεται και είναι σωστά σχεδιασμένη, τα ευρήματα είναι αξιόπιστα και η διαδικασία διεξαγωγής συμπερασμάτων μπορεί να ξεκινήσει.

Το βασικό είναι να καταδείξει κανείς τι σημαίνει αποτελέσματα και πώς αυτά ισχύουν σε ό, τι αφορά τον διαχωρισμό των Ρομά.

Τι Έχουμε Μάθει;

Γενικά, ο ερευνητής συνοψίζει τη νέα γνώση που θεωρεί πως έχει αποκτήσει από την έρευνα, και προσπαθεί να εκτιμήσει πόσο ισχυρή είναι η ανάλυση.

Δημιουργούμε Οδηγούς για Μελλοντική Έρευνα

Στο μεγαλύτερο μέρος τους, οι έρευνες αποκαλύπτουν περισσότερα ερωτήματα παρά απαντήσεις. Ο ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει τα ερωτήματα αυτά ώστε να προτείνει ενδιαφέρουσες κατευθύνσεις για περαιτέρω μελέτη. Για παράδειγμα, εάν υπάρχουν συγκεκριμένες εμφανείς τάσεις ανάμεσα στα αποτελέσματα, αυτές μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για περαιτέρω μελέτη, βελτίωση ή επανασχεδιασμό της έρευνας.

Αξιολόγηση - Λάθη στη Διαδικασία της Έρευνας

Εδώ ο ερευνητής θα αξιολογήσει οποιαδήποτε εμφανή προβλήματα εντοπίσει στα δεδομένα. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την κριτική αξιολόγηση οποιωνδήποτε αδυναμιών και λαθών στις πηγές, που μπορεί να έχουν επηρεάσει τα αποτελέσματα. Ο ερευνητής πρέπει να εργαστεί διεξοδικά για την επισήμανση των λαθών αυτών, αιτιολογώντας τη μεθοδολογία και τη συλλογιστική που ακολούθησε.

Για παράδειγμα, όταν ο ερευνητής προσπαθεί να εντοπίσει τους λόγους για τους οποίους κάποιοι εμποδίζουν τα παιδιά Ρομά να μουν στο σχολείο, ίσως διαπιστώσει ότι επιχειρήματα που εκφράζουν για παράδειγμα τον φόβο των γονιών μη Ρομά για την υγεία των παιδιών τους, την υγιεινή κλπ. δεν ισχύουν, αφού στην πραγματικότητα αποτελούν παράγωγα ρατσιστικής συμπεριφοράς η οποία αποτελεί και την πραγματική αιτία.

Ποια είναι τα Ξεκάθαρα Οφέλη της Έρευνας;

Το επόμενο στάδιο είναι να αξιολογήσουμε τα πλεονεκτήματα και τα οφέλη της έρευνας. Μία καλά δομημένη έρευνα είναι χρήσιμη, ακόμα και αν απλά προστίθεται στην πηγή της ανθρώπινης γνώσης ή σε ευρήματα που έχουν προκύψει από προηγούμενες έρευνες. Η συμβολή της έγκειται στο ότι βοηθά οι πληροφορίες να μένουν επικαιροποιημένες.

Συστάσεις που Βασίζονται στα Συμπεράσματα

Τελευταίο στάδιο αποτελούν οι συστάσεις του ερευνητή που βασίζονται στα αποτελέσματα, ανάλογα με εκάστοτε ερευνητικό πεδίο. Ο τομέας αυτός της ερευνητικής διαδικασίας μπορεί να βασίζεται στην προσωπική γνώμη του ερευνητή, και να ενσωματώνει προηγούμενες μελέτες.

Ανατρέχοντας στο προηγούμενο παράδειγμα ρατσιστικής συμπεριφοράς των γονέων, ο ερευνητής μπορεί να διαπιστώσει ότι ένας τρόπος να διαχειριστεί κανείς τον εκπαιδευτικό διαχωρισμό των Ρομά είναι μέσα από την περίληψη στρατηγικών καταπολέμησης της ρατσιστικής διάκρισης και δράσεων ενημέρωσης της κοινής γνώμης για παράδειγμα μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το τμήμα της ερευνητικής εργασίας που γεννά τις εντονότερες και θερμότερες αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους επιστήμονες είναι αυτό της διεξαγωγής συμπερασμάτων. Τα συμπεράσματα είναι αποφασιστικής σημασίας αφού καθορίζουν την κατεύθυνση που μπορεί να ακολουθήσει η επιστημονική κοινότητα, ωστόσο, ο ερευνητής, πέρα από την απλή παράθεσή τους, θα πρέπει να αιτιολογήσει τα ευρήματά του μέσα από κατάλληλα και έγκυρα επιχειρήματα (στο προηγούμενο παράδειγμα, ο ερευνητής μπορεί να υποστηρίξει ότι η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα θα βοηθήσει τους ανθρώπους να αλλάξουν την άποψή τους σε ό, τι αφορά τον σεβασμό προς τον άνθρωπο -ο ερευνητής μπορεί επίσης να παραθέσει ορισμένες καλές πρακτικές ώστε να στηρίξει τα επιχειρήματά του).

Περίληψη - Η Δύναμη των Αποτελεσμάτων

Το βασικότερο στη διεξαγωγή ενός έγκυρου συμπεράσματος είναι να διασφαλίσει κανείς ότι οι συμπερασματικές και επαγωγικές διαδικασίες χρησιμοποιούνται σωστά, και ότι ακολουθούνται όλα τα στάδια της επιστημονικής μεθόδου. Εάν η έρευνά σας είχε έναν ισχυρό σχεδιασμό, τα ερωτήματα και η εξέτασή τους είναι αυτά που θα αποτυπωθούν στα συμπεράσματα της έρευνας, παρά οι μέθοδοι.

4. 6. Παράθεση συμπερασμάτων

Τα συμπεράσματα περιλαμβάνονται πάντα στο τελευταίο μέρος μίας ερευνητικής εργασίας. Περιλαμβάνουν το σύνολο των πληροφοριών το οποίο προσαρτούν στην αρχική εργασία. Ο ερευνητής πρέπει να έχει υπόψη του ότι η έρευνά του ξεκινά με μία ευρεία σκοπιά σε υπό εξέταση θέμα (στην περίπτωση αυτή, στον διαχωρισμό των Ρομά). Στη συνέχεια, η έρευνα αυτή περιορίζεται σε συγκεκριμένα αποτελέσματα (τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί). Η συζήτηση διεξάγεται βάσει των αποτελεσμάτων αυτών, ανοίγοντας για μία ακόμη φορά τη διαδικασία της έρευνας (μέσω της αξιολόγησης/ανάλυσης).

Η έρευνα ακολουθεί την ακόλουθη πορεία:

Εναρξη: Ανατρέχοντας σε παλαιότερες έρευνες, ο ερευνητής διαμορφώνει το υπό εξέταση ερώτημα ->

Συζήτηση: Η εκτίμηση/αξιολόγηση των αποτελεσμάτων διεξάγεται με βάση τους τρόπους με τους οποίους θα απαντήσουμε στο ερευνητικό ερώτημα και σε σύγκριση με την υπάρχουσα γνώση στο πεδίο ->

Συμπεράσματα: Διαμόρφωση ενός πλήρως διαμορφωμένου επιχειρήματος ή διεξοδικής απάντησης στο ερευνητικό ερώτημα.

Για παράδειγμα, στην ακαδημαϊκή συγγραφή, ένα σωστά διαμορφωμένο συμπέρασμα μπορεί να καθορίσει την αξία της ανάλυσης του ερευνητή, της έρευνας ή της ερευνητικής εργασίας.

!!! Ο ερευνητής πρέπει να διαμορφώσει τα συμπεράσματά του με πειστικότητα

Τα συμπεράσματα δείχνουν στους αναγνώστες την αξία ενός πλήρως διαμορφωμένου επιχειρήματος ή μίας διεξοδικής απάντησης στο ερευνητικό ερώτημα. Ο ερευνητής θα πρέπει να προσεγγίσει το συμπέρασμα από την πλευρά του αναγνώστη. Το τελευταίο μέρος μίας εργασίας θα πρέπει να δείχνει στον αναγνώστη πώς μπορεί να επωφεληθεί από τη δουλειά που έχει γίνει για την ολοκλήρωση της ερευνητικής εργασίας. Παρατίθενται οι εξής **τρόποι να σκεφτεί κανείς τον σκοπό ενός συμπεράσματος:**

- Να **συνδέσει** τα ευρήματα μίας εργασίας σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, όπως σε μία ευρύτερη συζήτηση για ένα θέμα που μπορεί να παρουσιάζεται σε ένα πανεπιστημιακό μάθημα ή σε άλλα δημοσιευμένα ερευνητικά κείμενα.
- Να **υποδείξει** τις προεκτάσεις των ευρημάτων του ερευνητή ή τη σημασία ενός θέματος.
- Να **θέσει ερωτήματα** ή να προτείνει ιδέες για περαιτέρω έρευνα.
- Να **επανεξετάσει** το κεντρικό περιεχόμενο ενός ερευνητικού ερωτήματος με νέα επίγνωση.

Τα ικανοποιητικά αποτελέσματα μπορούν, πέρα από μία απλή σύνοψη της εργασίας, να προσδώσουν μία επιπλέον αναγνώριση στην επιχειρηματολογία της

εργασίας και τη σημασία του: γιατί ισχύει, ποιο είναι το νόημά του και γιατί έχει αξία. Αρχικά, ο ερευνητής πρέπει να αναρωτηθεί για τα εξής:

- *Πώς οι ιδέες της εργασίας συνδέονται με όσα έχουν γραφτεί για το θέμα από ακαδημαϊκούς/άλλους ερευνητές;*
- *Ποιες νέες ιδέες έχουν προστεθεί στη συζήτηση; Σε ποιες ιδέες έχει ασκηθεί κριτική;*
- *Ποιοι είναι οι περιορισμοί στα δεδομένα, τις μεθόδους και τα αποτελέσματα; Ποιες είναι οι συνέπειες της πιο καλά τεκμηριωμένης ιδέας που προκύπτει από την εργασία;*
- *Πώς μπορεί ο ερευνητής να επιστρέψει στο ερώτημα στην κατάσταση που περιγράφει, μέσα από λεπτομερή εξέταση;*
- *Ποια γενικά συμπεράσματα εντοπίζονται;*

Παράρτημα 1
Φόρμα Συνέντευξης

Παράρτημα Γραφείου:

Όνομα Συνεντευξιαστή:

Ημερομηνία Συνέντευξης:

Τίτλος Περίπτωσης

1. Πληροφορίες συνεντευξιζόμενου/ης:

Όνοματεπώνυμο:	Φύλο (Α/Θ):
Εθνικότητα:	Εθνοτική καταγωγή:
Τόπος γέννησης (χωριό/πόλη, περιοχή, χώρα):	Ημερομηνία γέννησης:
Επάγγελμα/Τίτλος:	
Διεύθυνση:	
Πώς συνδέεται η πηγή με το θύμα ή/και με την υπόθεση:	

2. Περιστατικά:

Περιστατικό	Θύμα	Σχολείο/Τάξη	Υπεύθυνη Αρχή	Ημερομηνία
π.χ. προβλήματα κατά την εγγραφή του παιδιού / επιβεβλημένη αλλαγή σχολείου / διακοπή μετακίνησης με λεωφορείο				

Τόπος όπου αναφέρθηκε η περίπτωση (επαρχία, χωριό ή πόλη):

Τύπος διαχωρισμού:

- Διασχολικός διαχωρισμός
 Ενδοσχολικός διαχωρισμός
 Ενδοτμηματικός διαχωρισμός

Άλλο: _____

Ημερομηνία που ξεκίνησε ο διαχωρισμός: _____

Συνολικός αριθμός απομονωμένων παιδιών Ρομά:

Πώς και πότε ο/η συνεντευξιζόμενος/η έμαθε για την υπόθεση: _____

Αναγνωρίζει ότι το περιστατικό αποτελεί περίπτωση σχολικού διαχωρισμού

Αιτία του

διαχωρισμού: _____

Άλλες παραβιάσεις ή πρακτικές

διάκρισης: _____

3. Πληροφορίες για τα θύματα:

3.1 Ομάδα

Χαρακτηριστικά της ομάδας:
Εθνικότητα:
Ηλικία:
Σχολείο:
Τάξη:
Τόπος ή διεύθυνση της ομάδας:
Αριθμός μελών:

3.2 Μεμονωμένα άτομα (επαναλάβετε για το καθένα)

Όνοματεπώνυμο:	Φύλο (Α/Θ):
Εθνικότητα:	Εθνοτική καταγωγή:
Τόπος γέννησης (χωριό/πόλη, περιοχή, χώρα):	Ημερομηνία γέννησης:
Επίπεδο Εκπαίδευσης:	
Διεύθυνση:	
Πώς γνώρισε τον εκφοβισμό το θύμα;	
Αναγνωρίζει το θύμα ότι το περιστατικό αποτελεί περίπτωση διαχωρισμού:	

4. Πληροφορίες για το σχολείο/τάξη:

Όνομα Σχολείου/Τάξης
Όνομα Διευθυντή ή/και εκπαιδευτικού:
Αριθμός μαθητών Ρομά:
Αριθμός μαθητών μη Ρομά:
Προβάδισμα διαχωρισμού/άρσης διαχωρισμού:

5. Περιγραφή περίπτωσης (τι περιλαμβάνει ο διαχωρισμός):

6. Συνέπειες του διαχωρισμού για τα θύματα:

6.1. Αλλαγή σχολείου

Διακοπή φοίτησης

Χαμηλότερη ποιότητα εκπαίδευσης

□
Άλλο: _____

6.2. Πρακτικές
δυσκολίες: _____

Ψυχολογικές
συνέπειες: _____

Κοινωνικά
μειονεκτήματα: _____

Επαγγελματική
ένταξη: _____

7. Παρεμβάσεις ή ενέργειες:
Ποιες παρεμβάσεις, ποιες ενέργειες έγιναν; Από ποιον/ποιους, πότε;

Ανταποκρίθηκαν οι αρχές; Επιπτώσεις;

8. Συγκατάθεση των πηγών και εμπιστευτικότητα:
Μπορούν οι πληροφορίες να γνωστοποιηθούν στα ΜΜΕ ή τις αρχές;
_____ (ναι/όχι)
Μπορεί το όνομα της πηγής να γνωστοποιηθεί στα ΜΜΕ ή τις αρχές;
_____ (ναι/όχι)
Σχόλια:

Παράρτημα 2

Φόρμα περίληψης περίπτωσης

Το περιστατικό καταγράφηκε από:

Παράρτημα γραφείου:

Όνομα παρατηρητή στο πεδίο:

Ημερομηνία συμπλήρωσης:

Τίτλος περίπτωσης

Τόπος όπου αναφέρθηκε η περίπτωση (επαρχία, χωριό ή πόλη):

Τύπος

διαχωρισμού:

Ημερομηνία που ξεκίνησε ο διαχωρισμός:

1. Συναφή περιστατικά:

Περιστατικό	Θύμα	Σχολείο/Τάξη	Υπεύθυνη αρχή	Ημερομηνία

Συνολικός αριθμός απομονωμένων παιδιών Ρομά: -

Άλλες παραβιάσεις ή πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις:

2. Περιγραφή περίπτωσης:

3. Συνέπειες διαχωρισμού για τα θύματα:

4. Πληροφορίες για τα θύματα:

Χαρακτηριστικά της ομάδας:

Ηλικία:

Σχολείο:

Τάξη:
Τόπος ή διεύθυνση της ομάδας:
Αριθμός μελών:
Πώς γνώρισαν τον εκφοβισμό τα θύματα;

5. Πληροφορίες για το σχολείο/τάξη:

Όνομα Σχολείου/Τάξης:
Όνομα Διευθυντή ή/και εκπαιδευτικού:
Αριθμός μαθητών Ρομά:
Αριθμός μαθητών μη Ρομά:

6. Πληροφορίες για τις πηγές πληροφόρησης:

A. Αναφορά αποστολής εύρεσης δεδομένων

Πληροφορίες	MME	☐			
Επίσημες	αναφορές	☐			
Δικαστικά	ή	αστυνομικά	αρχεία	☐	
Αναφορές	άλλων	MKO	ή	ΔΚΟ	☐
Ακαδημαϊκά	κειμένα	☐			

B. Συνεντεύξεις

Αριθμός
Συνεντεύξεων: _____
Αριθμός Γραπτών Δηλώσεων-Φορμών
Συνέντευξης: _____

7. Παρεμβάσεις ή ενέργειες

Ποιες παρεμβάσεις ή ενέργειες έγιναν; Από ποιον/ποιους, πότε;

Ανταποκρίθηκαν οι αρχές; Επιπτώσεις;

Ποιες επιπλέον παρεμβάσεις θα πρέπει να γίνουν; Από ποιον/ους;

Ποιες επιπλέον πληροφορίες θα πρέπει να συλλεχθούν; Από ποιον/ποιους;

Παράρτημα 3

Φόρμα Αναφοράς Περίπτωσης*

Ημερομηνία Αναφοράς: __/__/____
Αριθμός Αναφοράς Περίπτωσης: _____
Συντάκτης/ες αναφοράς _____
Περιοχή Γραφείου _____

A. Περίληψη περίπτωσης βασισμένη σε όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες:
(Σημειώστε λεπτομέρειες που να περιλαμβάνουν τόπο, ημερομηνίες, συνθήκες κ.ά.)

--

B. Αναγνώριση των μαρτύρων/συνεντευξιζομένων:

(Αριθμήστε όλους τους μάρτυρες)

Επώνυμο: Όνομα:

Αριθμός Φόρμας Συνέντευξης και Ημερομηνία Συνέντευξης:

Αξιοπιστία Πληροφορίας:

Γ. Θύματα

1. Χαρακτηριστικά της ομάδας:

Εθνικότητα:

Ηλικία:

Σχολείο:

Τάξη:

Τόπος ή διεύθυνση της ομάδας:

Αριθμός μελών:

2. Πληροφορίες για μεμονωμένα άτομα (επαναλάβετε για το καθένα):

Όνοματεπώνυμο:

Φύλο (Α/Θ):

Εθνικότητα:

Εθνοτική καταγωγή:

Τόπος γέννησης (χωριό/πόλη, περιοχή, χώρα):

Ημερομηνία γέννησης:

Επίπεδο εκπαίδευσης:

Διεύθυνση:

Άλλα σχόλια/πληροφορίες για τα θύματα:

Δ. Περιστατικό

1. Τι συνέβη στα θύματα που αναφέρθηκαν παραπάνω - Αρίθμηση γεγονότων:

2. Τύπος διαχωρισμού:

3. Αιτία διαχωρισμού:

4. Παραβίαση (παρακαλούμε διευκρινίστε εν συντομία τα στοιχεία της παραβίασης και το προφίλ του υπεύθυνου για την παραβίαση):

* Παρακαλούμε χρησιμοποιήστε συμπληρωματικά φύλλα, εάν ο χώρος δεν επαρκεί. Επίσης, χρησιμοποιήστε συμπληρωματικά φύλλα για οποιαδήποτε πρόσθετες πληροφορίες δεν περιλαμβάνονται στις ερωτήσεις -- υποδεικνύοντας την πηγή των πληροφοριών. Η παρούσα φόρμα έχει δημιουργηθεί για την καταγραφή μίας περίπτωσης διαχωρισμού.

5. Ημερομηνία/περίοδος που συνέβη ο διαχωρισμός:
6. Τόπος(επαρχία,χωριό ή πόλη):
7. Άλλες παραβιάσεις ή πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις:
8. Συνέπειες του διαχωρισμού για τα θύματα:

Ε. Σχολείο

1. Λεπτομέρειες για το σχολείο και την τάξη:
2. Υπεύθυνος διευθυντής ή άλλη υπεύθυνη αρχή:
3. Αριθμός μαθητών Ρομά:
4. Αριθμός μαθητών μη Ρομά:
5. Προβάντισμα διαχωρισμού/άρσης διαχωρισμού:

ΣΤ. Άλλες πληροφορίες

1. Έχει γίνει αναφορά του περιστατικού στις αρχές από τον/τη μάρτυρα, το θύμα ή/και από κάποιο άλλο πρόσωπο; Εάν ναι, ποιος και σε ποιες αρχές; (π.χ. αστυνομία / δικαστικές αρχές / εισαγγελία / συνήγορο / άλλο);
2. Υπήρξε κάποια ανταπόκριση ή ενέργεια από τις αρχές;
3. Έχει γίνει αναφορά του περιστατικού σε κάποια ΜΚΟ ή ΔΚΟ από τον/τη μάρτυρα ή το θύμα; Εάν ναι, σε ποια ΜΚΟ/ΔΚΟ;
4. Ανέλαβαν κάποιου είδους δράση οι παραπάνω οργανώσεις/οργανισμοί;
5. Συμφωνούν τα θύματα/πληροφοριοδότες/μάρτυρες να αναφερθούν τα ονόματά τους και οι πληροφορίες που έδωσαν να χρησιμοποιηθούν για να ληφθούν μέτρα από τις αρχές ή να περιληφθούν σε δημόσιες αναφορές;
6. Ποια μέτρα λήφθηκαν από τον παρατηρητή από κοινού με τις υπεύθυνες για την παραβίαση αρχές;
7. Η απάντηση που δόθηκε από τις αρχές (υπεύθυνες για την παραβίαση αρχές και άλλες αρχές).
8. Επισυνάπτονται άλλα έγγραφα σε αυτή την αναφορά; Εάν ναι, παρακαλούμε διευκρινίστε.
9. Κατάσταση της περίπτωσης:
10. Άλλα σχόλια:

Ζ. Συστάσεις

1. Συστάσεις για ανάληψη δράσης από τις Σχολικές αρχές:
2. Συστάσεις για ανάληψη δράσης από τις Εθνικές αρχές:
3. Άλλες συστάσεις:

ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία:

- C. Bast, M. Hawkins, *Foundations of Legal Research and Writing*, Cengage Learning 2012
- J. Bell, *Doing Your Research Project: A Guide for First-time Researchers in Education, Health and Social Science*, McGraw-Hill International, 2005
- J. Hamilton, *Primary and Secondary Data*, ABDO 2005
- R. Ott, M. Longnecker, *An Introduction to Statistical Methods and Data Analysis*, Cengage Learning 2008
- R. Sapsford & V. Jupp, *Data Collection and Analysis*, SAGE 2006
- N. Walliman, B. Baiche, *Your Research Project: A Step-by-Step Guide for the First-Time Researcher*, SAGE 2001

Ιστοσελίδες:

- <http://www2.liu.edu/cwis/cwp/library/workbook/evaluate.htm>
- <http://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/evaluate/evaluate-community-interventions/collect-analyze-data/main>
- <http://www2.uiah.fi/projekti/metodi/170.htm>